

Relacions internacionals

Codi: 101091
Crèdits: 12

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500259 Ciència política i gestió pública	OB	2	A

Professor de contacte

Nom: Ferran Izquierdo Brichs
Correu electrònic: Ferran.Izquierdo@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: Sí

Altres indicacions sobre les llengües

Català - grup matí

Equip docent

Laura Feliu Martínez
Alessandro Demurtas
Blanca Camps Febrer

Prerequisits

No té prerequisits acadèmics.

L'estudiant ha de tenir l'hàbit de llegir, veure, escoltar i consultar diferents mitjans de comunicació d'informació general, i seguint especialment les notícies de caràcter de política internacional, així com els articles d'opinió sobre qüestions polítiques globals enteses en el seu sentit més ampli.

Important: Aquesta assignatura és bàsica i es recomana tenir-la aprovada per cursar l'assignatura "Sistema Internacional Contemporani" (SIC).

Objectius

Aquesta assignatura té un caràcter de formació bàsica. Això vol dir que serveix com a fonaments a partir dels quals, es bastirà tot l'itinerari de Relacions Internacionals del grau de Ciència Política i Gestió Pública, així com dels postgraus de la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia.

Els objectius bàsics del curs són: que l'alumnat conegui els conceptes fonamentals de la disciplina; que adquireixi capacitats analítiques aplicables a las relacions internacionals; que es familiaritzi amb el conjunt de processos i referències que a

escala global han configurat la societat internacional contemporània; i, que sigui capaç d'expressar i defensar de manera oral i per escrit els seus punts de vista sobre les diverses qüestions internacionals més rellevants.

Competències

- Argumentar des de diferents perspectives teòriques.
- Demostrar que es coneixen les tendències teòriques i les aproximacions analítiques clàssiques i recents de les relacions internacionals.
- Demostrar un bon nivell d'expressió escrita en diferents registres.
- Diferenciar les principals teories de la disciplina i els diferents camps; les elaboracions conceptuals, els marcs i els enfocaments teòrics que fonamenten el coneixement de la disciplina i els seus diferents àmbits i subàrees, així com el seu valor per a la pràctica professional mitjançant casos concrets.
- Fer exposicions orals efectives i adaptades a l'audiència.
- Gestionar la distribució del temps disponible per assolir els objectius establerts per portar a terme la tasca prevista.
- Identificar fonts de dades i fer recerques bibliogràfiques i documentals.
- Interpretar i utilitzar acadèmicament textos en anglès.
- Sintetitzar i analitzar informació de manera crítica.
- Treballar autònomament.
- Treballar en equip i en xarxa, en particular en condicions interdisciplinàries.
- Utilitzar les principals tècniques de la informació i la documentació (TIC) com a eina essencial en l'anàlisi.
- Valorar aspectes distintius i instrumental conceptual i metodològic específic de les diverses tendències i aproximacions analítiques de les relacions internacionals.

Resultats d'aprenentatge

1. Argumentar des de diferents perspectives teòriques.
2. Demostrar que es coneixen les tendències teòriques i les aproximacions analítiques clàssiques i recents de les relacions internacionals.
3. Demostrar un bon nivell d'expressió escrita en diferents registres.
4. Descriure els principals elements que caracteritzen la societat internacional global (1945-2000).
5. Descriure l'ordre internacional: anarquia versus ordre, societat d'estats i societat transnacional.
6. Exposar les grans aproximacions a les relacions internacionals (realisme, transnacionalisme, estructuralisme).
7. Fer exposicions orals efectives i adaptades a l'audiència.
8. Gestionar la distribució del temps disponible per assolir els objectius establerts per portar a terme la tasca prevista.
9. Identificar fonts de dades i fer recerques bibliogràfiques i documentals.
10. Interpretar i utilitzar acadèmicament textos en anglès.
11. Sintetitzar i analitzar informació de manera crítica.
12. Treballar autònomament.
13. Treballar en equip i en xarxa, en particular en condicions interdisciplinàries.
14. Utilitzar adequadament la teoria i els conceptes de les relacions internacionals (tradicions de pensament hobbesiana, grociana i kantiana).
15. Utilitzar les principals tècniques de la informació i la documentació (TIC) com a eina essencial en l'anàlisi.
16. Valorar aspectes distintius i instrumental conceptual i metodològic específic de les diverses tendències i aproximacions analítiques de les relacions internacionals.
17. Valorar críticament els impactes de la globalització en diferents àmbits: seguretat, medi ambient, drets humans, migracions i pau.

Continguts

PROGRAMA ASSIGNATURA GRAU

PART I. TEORIA I CONCEPTES

Tema 1. Les relacions internacionals com àrea d'estudi

1. **La problemàtica internacional: guerra i pau**
2. **Origen de la disciplina: l'impacte social i intel·lectual de la I Guerra Mundial**
3. **Origen anglo-saxó de la disciplina: el marc de les ciències socials**
4. **Substrat idealista de la disciplina: institucionalització i seguretat col·lectiva**

Tema 2. La teoria internacional: les grans tradicions de pensament

1. **Tradició hobbesiana: anarquia o estat de naturalesa**
2. **Tradició grociana: ordre o societat d'estats**
3. **Tradició kantiana: emancipació o comunitat mundial**

Tema 3. Aproximacions teòriques a les relacions internacionals

1. **Paradigmes, mapes mentals o imatges del món**
2. **Realisme i anàlisi de la guerra freda**
3. **El transnacionalisme i els problemes globals**
4. **L'estructuralisme i el sotsdesenvolupament**
5. **La teoria de les relacions internacionals a la post-Guerra Freda**

PART II. SISTEMA INTERNACIONAL

Tema 4. El sistema internacional: instrument d'anàlisi

1. **Definició i elements del sistema (actors, estructura, dinàmica i regles de funcionament)**
2. **Àmbit geogràfic: sistema obert o parcial versus sistema tancat o mundial**
3. **Sistema de valors: sistema homogeni versus sistema heterogeni**
4. **Nivells d'anàlisi: subsistemes geogràfics i subsistemes funcionals**

Tema 5. Els actors del sistema internacional

1. **Definició d'actor internacional**
2. **Tipologia clàssica (estats, organitzacions internacionals i forces transnacionals)**
3. **Altres tipologies**

Tema 6. L'estat: el sistema d'estats

1. **Igualtat jurídica: sobirania i territori**
2. **Desigualtat en el sistema d'estats: capacitat i poder internacional**
3. **Recursos tangibles i intangibles**
4. **Tipologies actuals d'estats (estats fallits, pre-moderns-moderns-post-moderns, etc)**

Tema 7. Les potències del sistema

1. **La jerarquia en el sistema d'estats: l'exercici del poder internacional**
2. **Les potències diplomàtiques tradicionals**
3. **El fenomen de les superpotències al món nuclear**
4. **El concepte de poder en l'actualitat (poder suau, poder estructural, poder legítim, etc.)**
5. **Diversificació del fenomen: potència hegemònica, gran potència, potències emergents, potència mitjana i potència regional**

Tema 8. Les organitzacions internacionals

1. **Definició d'organització internacional (intergovernamental)**
2. **Origen i desenvolupament del fenomen**
3. **Tipologies: abast geogràfic, finalitat funcional**
4. **Estructura i mecanismes de presa de decisions**
5. **Regionalisme i organitzacions internacionals**

Tema 9. Les forces transnacionals

1. **Definició i tipologia de les organitzacions no governamentals (ONGs)**
2. **Els grans àmbits d'actuació de les ONGs: drets humans, medi ambient, desenvolupament i ajut humanitari**
3. **Definició d'empresa transnacional**
4. **Impacte de les empreses transnacionals en la societat internacional**

Tema 10. L'estructura del sistema internacional

1. **Polaritat i distribució del poder**
2. **Tipologia: sistema unipolar, bipolar o multipolar**
3. **Policentrisme versus polaritat**
4. **Continuïtat i canvi en el sistema (el debat sobre les causes del final de la Guerra Freda)**

Tema 11. La dinàmica del sistema internacional: conflicte

1. **La noció de conflicte en Ciències Socials**
2. **Tipologia de conflictes**
3. **Prevenició, gestió i resolució de conflictes**
4. **Mapa de la conflictivitat internacional**

Tema 12. La dinàmica del sistema internacional: cooperació

1. **La noció de cooperació**
2. **Àmbits i formes de cooperació (formal versus informal, bilateral versus multilateral, pública versus privada)**
3. **Cooperació per al desenvolupament: orígens i tipologia**

4. **Arquitectura internacional de la cooperació al desenvolupament (OCDE, NNUU, UE, etc.)**

Tema 13. La dinàmica del sistema internacional: integració i regionalisme

1. **La noció d'integració i regionalisme**
2. **Tipologies d'integració: formal versus informal, negativa versus positiva**
3. **Etaques de la integració: integració econòmica, integració política**
4. **La integració com a comunitat de seguretat**

Tema 14. La societat internacional actual

1. **Objecte d'estudi de les relacions internacionals**
2. **Societat d'estats i societat transnacional**
3. **Anarquia versus ordre**
4. **Mecanismes d'ordre internacional**
5. **Fragmentació versus globalisme**

PART III. LA SOCIETAT INTERNACIONAL GLOBAL (1945-91)

Tema 15. Presentació de les grans dinàmiques de la societat internacional contemporània

1. **La fractura Est-Oest**
2. **La fractura Centre-Perifèria**
3. **Interdependència econòmica**
4. **Problemes globals**

Part III. 1. Construcció de la societat internacional de guerra freda

Tema 16. Nacions Unides

1. **Gènesi de l'organització: San Francisco**
2. **Principis i propòsits: la Carta de les Nacions Unides**
3. **Estructura institucional i mecanismes de presade decisions**
4. **Pau i seguretat internacionals (capítols VI i VII de la Carta)**
5. **Progrés econòmic i social, desenvolupament**

Tema 17. Bipolarisme diplomàtico-militar

1. **Origen, definició i periodització de la Guerra Freda**
2. **Esferes d'influència: la divisió bipolar d'Europa i Asia (la guerra de Corea)**
3. **La política de blocs: les aliances militars (OTAN, SEATO, CENTO, OTV)**
4. **Inici de la cursa nuclear: canvis estratègics**
5. **Evolució de la primera Guerra Freda: de les crisis a la coexistència pacífica**

Tema 18. Hegemonia en el sistema econòmic internacional

1. **Els Estats Units: la potència hegemònica**
2. **Bretton Woods: els principis del sistema**
3. **Institucions financeres: Banc Mundial i FMI**
4. **Institucions comercials: GATT, OMC**

Tema 19. Fragmentació del sistema i aparició d'un tercer bloc

1. **La descolonització: efectes sobre el sistema**
2. **El moviment afro-asiàtic: la declaració de Bandung o la resposta de la perifèria a la política de blocs**
3. **El Moviment dels No Alineats**
4. **El Grup dels 77 i l'inici del diàleg Nord-Sud (UNCTAD)**

Part III. 2. Evolució i canvi de la societat internacional: de la Guerra Freda a la post-Guerra Freda

Tema 20. La distensió entre els blocs (1962-1979)

1. **Distensió: definició, orígens i àmbits (armes nuclears, conflictes regionals, etc.)**
2. **El triangle de la distensió: EUA-URSS-Xina**
3. **Control de l'armament nuclear: TNP, SALT**
4. **Els efectes de la distensió dins dels blocs: policentrisme i paneuropeisme (Ostpolitik i CSCE)**

Tema 21. Crisi i multipolarisme econòmic en la dècada dels setanta

1. **El retrocés dels Estats Units en l'economia mundial: la revisió dels principis del lliure canvi**
2. **Japó i la Comunitat Europea, potències comercials**
3. **La crisi del sistema monetari internacional**
4. **L'impacte de les crisis del petroli: el paper de l'OPEP**
5. **El G-7: gestió del multipolarisme econòmic**

Tema 22. L'organització político-econòmica de la perifèria en la dècada dels setanta

1. **Política global de la perifèria: Nou Ordre Econòmic Internacional (NOEI), Nou Ordre Mundial de la Informació i de la Comunicació (NOMIC)**
2. **Els nous temes de l'agenda internacional i la Influència de la perifèria (desenvolupament, drets humans, patrimoni comú de la humanitat, etc.)**
3. **Evolució i estructuració política de la perifèria (MNA, G28, etc.)**
4. **Evolució i declivi del diàleg Nord-Sud**

Tema 23. Fi de la distensió i segona Guerra Freda (1975-1985)

1. **Guerra Freda i perifèria: conflictes de proxis (Vietnam, Afganistan, Angola, Centreamèrica, etc.)**
2. **Canvis a la política exterior dels EUA: intervencionisme**

3. **Política exterior de la URSS: extensió de la influència**
4. **Reactivació de la cursa d'armaments (la guerra de les galàxies, la crisi dels euromíssils)**

Tema 24. Reorganització del sistema econòmic en la dècada dels vuitanta

1. **Món econòmic tripolar: EUA-Japó-CE**
2. **Els tigres asiàtics i el seu pes comercial**
3. **Nous temes en l'agenda del comerç internacional (Ronda Uruguai)**
4. **Fluxes financers i endeutament de les economies desenvolupades**

Tema 25. L'explosió de la perifèria en la dècada dels vuitanta

1. **La diversificació en la perifèria (NIES, països menys avançats, exportadors de petroli, etc.)**
2. **El problema del deute extern**
3. **La crisi del Moviment dels No Alineats**
4. **Perifèria i fractura cultural (islamisme)**

Tema 26. La fi del sistema bipolar (1985-91)

1. **L'efecte Gorbatxov i els canvis en la política exterior soviètica**
2. **El diàleg EUA-URSS: desarmament nuclear (INF, START)**
3. **Negociacions sobre conflictes regionals (Cambodja, Angola, Namibia)**
4. **Procés de descomposició del bloc de l'Est: la caiguda del mur de Berlin i descomposició de la URSS**
5. **Causes i explicacions del final de la Guerra Freda**

Tema 27. Introducció al sistema internacional contemporani actual

1. **Nova estructura de poder al sistema internacional**
2. **L'evolució de la fractura Centre-Perifèria**
3. **Interdependència econòmica i globalització**
4. **Problemes globals**

Metodologia

La dedicació de l'estudiant a aquesta assignatura es divideix en diversos tipus d'activitats, cadascun d'ells amb un pes determinat d'hores de treball. Aquesta varietat de formes de treball es materialitza en metodologies diferenciades.

Aquesta assignatura és de 12 crèdits ECTS, és a dir, implica una dedicació total de l'estudiant de 300 hores, distribuïdes en:

- **Activitats dirigides són activitats a l'aula, amb la presència del professor i poden consistir en classes magistrals (amb el suport de les TIC i amb la possibilitat de desenvolupar debats en gran grup); en seminaris de discussió de les lectures obligatòries en grups més reduïts i en sessions més orientades a qüestions pràctiques,**

en les que s'analitzaran casos, problemes i exemples relatius al temari del curs. Per aquestes sessions, hi hauran lectures prèvies obligatòries anunciades pels professors amb antel.lació. Aquestes activitats representen aproximadament un terç del total del treball exigít.

- **Activitats supervisades són activitats dutes a terme per l'estudiant fora de l'aula d'acord amb un pla de treball dissenyat i posteriorment tutoritzat i avaluat per part del professor. L'estudiant haurà de fer: lectura i preparació de textos que seran objecte d'un control i avaluació en sessions de seminari; redacció de dos treballs grupals, que seran objecte d'un control i evaluació amb seminaris; aplegar documentació sobre un determinat tema de relacions internacionals (d'una guia elaborada pels professors), redactar un breu informe i fer-ne una presentació a l'aula; Veure una pel·lícula(d'entreuna relació escollida pels professors), analitzar-la, interpretar el seu context internacional i presentar un informe escrit. Així mateix, durant el curs, l'estudiant haurà de llegir articles breus en relació als quals haurà de fer un comentari sobre el text llegit i, a més, participar activament en debats sobre els articles. També s'hi inclouen les tutories i altres activitats anàlogues de seguiment de curs. Aquestes activitats representen, aproximadament, el 10% del treball exigít.**

- **Activitats autònomes són totes aquelles activitats que fa l'alumne pel seu compte i d'acord amb les exigències de la assignatura per tal de superar amb èxit l'assignatura, poden ser lectures bàsiques i complementàries, estudi dels apunts de classe o totes aquelles altres activitats que complementen la formació que s'assoleix en aquest curs. Aquestes activitats representen, aproximadament, la meitat del temps de treball dels alumnes.**

La metodologia docent s'adequa a aquest repartiment del treball i de les activitats.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals amb ús de les TIC i debat en grup	89	3,56	1, 4, 5, 6, 7, 10, 14, 15, 16
Debats sobre les lectures obligatòries i articles complementaris	4	0,16	6, 7, 11, 17
Seminaris avaluables	8	0,32	3, 7, 10, 12, 13, 15, 16
Tipus: Supervisades			
Lectura i preparació dels textos que seran objecte respectivament d'un control a classe.	16	0,64	8, 9, 10, 11, 12
Redacció del treball grupal	8	0,32	8, 10, 11, 13, 15
Tutoria inici de curs i comentari dels exàmens i dels treballs	3	0,12	
Tutoria inici segon quadrimestre i comentari dels exàmens i dels treballs	3	0,12	
Tipus: Autònomes			
Estudi del temari de l'assignatura i lectures complementàries	155	6,2	8, 12

Avaluació

Avaluació

Controls parcials: 40 % de la nota

Cada quadrimestre es faran cinc controls parcials i alliberadors de les lectures del temari. Els controls i les lectures es comentaran posteriorment a classe i es faran servir per a la docència. El 40% de la nota del quadrimestre serà la mitjana d'aquests controls. Per a tenir el quadrimestre aprovat cal que la mitjana d'aquests controls sigui superior a 5. Només es podran recuperar tres dels cinc controls parcials, tres del primer quadrimestre i tres del segon quadrimestre.

Dels seminaris de l'assignatura, quatre seran avaluable (dos a cada quadrimestre). Cadascun d'ells val el 10 % de la nota final (el 40% en conjunt). No són recuperables.

La participació a classe, seminaris i debats, comentaris de text, i altres activitats programades pels professors, el 20% de la nota final.

Les dates dels controls i seminaris avaluable amb nota, i altres activitats, s'especificaran en el marc de la programació de l'assignatura (veure Campus Virtual).

Els estudiants que no haguessin superat els controls tindran l'oportunitat d'acollir-se a les activitats de compensació el dia que determini la Facultat, havent acabat el període lectiu del segon quadrimestre. Només es podran recuperar tres dels cinc controls parcials, tres del primer quadrimestre i tres del segon quadrimestre.

Els seminaris avaluable amb nota no es poden tornar a fer.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Cada quadrimestre es faran cinc controls parcials i alliberadors de les lectures del temari. Els controls i les lectures es comentaran posteriorment a classe i es faran servir per a la docència.	40% Per a tenir el quadrimestre aprovat cal que la mitjana d'aquests controls sigui superior a 5	6	0,24	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17
Participació a classe, seminaris i debats, comentaris de text, i altres activitats programades pels professors	20% de la nota final	0	0	7, 9, 10, 11, 12, 15
Quatre seminaris avaluable (dos a cada quadrimestre). Cadascun d'ells val el 10% de la nota final.	40% de la nota final. (No són recuperables)	8	0,32	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17

Bibliografia

Lectures obligatòries

- BARBÉ, E., *Relaciones Internacionales*, Madrid: Tecnos, 2007 (3ª edició).

-Altres dossiers i lectures que els professors vagin considerant adients pel seguiment de l'assignatura i que ja anirem comentant a classe. Aquests dossiers poden ser en paper (els quals es podran adquirir al Servei de Reprografia de la Facultat) o "virtuals" (penjats en format electrònic al Campus Virtual). En aquest sentit, s'informa als

alumnes que una part de les lectures a realitzar (ja siguin per fer un seguiment de la teoria o per realitzar les pràctiques) estaran en anglès.

Bibliografia recomanada (per blocs)

Parts I i II del Temari:

- **BULL, H., La sociedad anárquica. Un estudio sobre el orden en la política mundial, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2005.**
- **DEL ARENAL, C., Introducción a la relaciones internacionales, Madrid: Tecnos, 1990 (3ª edició)**
- **GUILHAUDIS, J. F., Relations Internationales Contemporaines, Paris: Éditions du Juris- Classeur, 2002**
- **MERLE, M., Sociología de las Relaciones Internacionales, Madrid: Alianza, 2000 [3ª edició]**
- **TRUYOL I SERRA, A., La sociedad internacional, Madrid : Alianza, 1993 [2ª edició]**
- **VIOTTI, P.R. i Kauupi, M.V., International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond, Boston: Allyn and Bacon, 1999 [3ª edició].**
- **CARR, E.H., La crisis de los veinte años (1919-1939). Una introducción al estudio de las relaciones internacionales, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004.**

Part III del Temari:

- **ATTINÀ, F., El Sistema político global: introducción a las relaciones internacionales, Barcelona:Paidós, 2001**
- **GUILHAUDIS, J. F., Relations Internationales Contemporaines, Paris: Éditions du Juris- Classeur, 2002**
- **HELD, D., La democracia y el orden global: del estado moderno al gobierno cosmopolita, Barcelona: Paidós, 1997.**
- **JUDT, Tony, Sobre el olvidado siglo XX, Madrid:Taurus, 2008.**

KISSINGER, H., Diplomacia, Barcelona: Ediciones B, 1998.

- **LUNDESTAD, G., East, West, North, South. Major Developments in International Politics since 1945, Oxford: Oxford University Press, 2014.**
- **MCCMAHON, Robert , La Guerra Fría. Una breve introducción, Madrid: Alianza, 2009**
- **NASSAU, A Worlds apart: the north-south divide and the international system, London: Zed Books, 1993**
- **NYE Jr., J. S., La paradoja del poder norteamericano, Madrid: Taurus, 2003.**
- **PEARSON, F. i ROCHESTER, J. M., Relaciones Internacionales. Situación global en el siglo XXI, Bogotá: Mc Graw Hill, 2000.**
- **POWASKI, Ronald E., "La guerra fría. Estados Unidos y la Unión Soviética, 1917-1991", Barcelona: Ed. Crítica, 2000**
- **ZORGBIBE, Ch., Historia de las Relaciones Internacionales (2 vols), Madrid: Alianza, 1997.**

Bibliografia recomanada (texts fonamentals i obres de referència)

- ARACIL, R.; OLIVER, J.; SEGURA, A.,** El mundo actual: De la Segunda Guerra Mundial a nuestros días, Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1995.
- ARON, R.,** Paz y Guerra entre las Naciones, Madrid: Alianza, 1985 (2 vols.)
- BAYLIS, J. I SMITH, S. (ed.),** The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations, Oxford: Oxford University Press, 2014.
- BIMBI, L. (ed.),** No en mi nombre: Guerra y Derecho, Madrid: Editorial Trotta, 2003.
- BOYD, A.,** An Atlas of World Affairs, Londres: Routledge, 1991 (9ª ed.)
- BRZEZINSKI, Z.,** El Gran Tablero Mundial, Barcelona: Paidós, 1998.
- BRZEZINSKI, Z.,** El dilema de EE.UU: ¿dominación global o liderazgo global?, Barcelona: Paidós, 2005
- CALVOCORESSI, P.,** Historia Política del mundo contemporáneo. De 1945 a nuestros días, Madrid: Akal, 1999 (Setena edició).
- CARLSNAES, W.; RISSE, T.; SIMMONS, B. A. (eds.),** Handbook of International Relations, Londres: SAGE, 2002.
- CARRILLO SALCEDO, J.A. (comp.),** Textos básicos de Naciones Unidas, Madrid: Tecnos, 1982.
- CASTELLS, M.,** La era de la Información. Economía, sociedad y cultura (3 vols.), Madrid: Alianza, 1997-98.
- CENTRO DE INVESTIGACIÓN PARA LA PAZ (CIP),** Anuario del CIP. Conflictos y dilemas de la sociedad internacional, Madrid: CIP / Icaria.
- CHALIAND, G. i RAGEAU, J.P.,** Atlas stratégique et géopolitique, Brussel·les: Complexe, 1994
- CROCKATT, R.,** The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in world politics, 1941-1991, London: Routledge, 1995.
- DER DERIAN, J. (ed.),** International Theory. Critical Investigations, London: MacMillan, 1995
- DONELLY, J.,** Realism and International Relations, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- DOUGHERTY, J.E. i PFALTZGRAFF JR., R. L.,** Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey (4th edition), New York: Longman, 1997.
- DOYLE, M. W.,** Ways of War and Peace, New York / London: W.W. Norton & Company, 1997.
- DUFFIELD, M.,** Las nuevas guerras en el mundo global. La convergencia entre desarrollo y seguridad, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2004.
- EVANS, G. i NEWNHAM, J.,** The Penguin Dictionary of International Relations, London: Penguin Books, 1998.
- GARCÍA DE CORTÁZAR, F. i LORENZO, J.M.,** Historia del mundo actual, 1945-1989, Madrid: Alianza, 1990.
- GRIFFITHS, M.,** Fifty Key Thinkers in International Relations, London: Routledge, 1999.
- GRIFFITHS, M. i O'CALLAGHAN, T.,** International Relations: The Key Concepts, London: Routledge, 2002

HALLIDAY, F., Las relaciones internacionales en un mundo en transformación, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2002.

IGNATIEFF, M., Los derechos humanos como política e idolatría, Barcelona: Paidós, 2003.

IZQUIERDO, F. i ETHERINGTON, J., Poder Global. Una mirada desde la Sociología del Poder, Barcelona: Bellaterra, 2017.

JACKSON, R. i SORENSEN, G., Introduction to International Relations: Theories and Approaches, Oxford: Oxford University Press, 2003.

JOUVÉ, E., Relations Internationales, Paris: Presses Universitaires de France, 1992.

KAGAN, R., Poder y debilidad. Estados Unidos y Europa en el nuevo orden mundial, Madrid: Taurus, 2003.

KALDOR, M., Las nuevas guerras, Barcelona: Tusquets Editores, 2001.

KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R., World Politics. Trend and Transformation, (8th edition) Boston: Bedford / St. Martin's, 2001.

KEGLEY Jr., C. W i WITTKOPF, E.R. (eds.), Global Agenda: Issues and Perspectives, McGraw-Hill, 2001.

LAWSON, S. (ed.), The New Agenda for International Relations: From Polarisation to Globalisation in World Politics?, Polity Press, 2001.

LINKLATER, A. (ed.), International Relations. Critical Concepts in Political Science (5 vols.), London: Routledge, 2000.

LITTLE, R. i SMITH, M. (ed.), Perspectives on World Politics, London: Routledge, 1991 (2nd edition)

LUNDESTAD, G., East, West, North, South. Major Developments in International Politics since 1945, Oxford: Oxford University Press, 2014.

MCCORMICK, T.J., America's Half-Century. United States Foreign Policy in the Cold War and After, Baltimore: The John Hopkins University Press, 1995.

McMAHON, R. J., The Cold War: A Very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press, 2003.

MESA,R., La nueva sociedad internacional, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1992.

MESA,R. (comp.) La sociedad internacional contemporánea. Documentos básicos (2 vols.), Madrid: Taurus, 1982.

MORGENTHAU, H., Escritos sobre política internacional, Madrid: Tecnos, 1990.

ORTEGA, A., Horizontes cercanos. Guía para un mundo en cambio, Madrid: Taurus, 2000.

OSMANCZYK, E.J. (ed.) Encyclopedia of the United Nations and International Agreements, Londres: Taylors & Francis , 1990.

PEÑAS, F.J., Hermanos y enemigos. Liberalismo y Relaciones Internacionales, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2003.

PEREIRA CASTAÑARES, J.C. i MARTÍNEZ-LILLO, P.A., Documentos básicos sobre Historia de las Relaciones Internacionales 1815-1991, Madrid: Editorial Complutense, 1995.

PLANO, J. / OLTON, R., The International Relations Dictionary, Santa Barbara: ABC-CLIO, 1988.

ROSKIN, M. G. i BERRY, N.O., The New World Of International Relations, London: Prentice-Hall, 1999.

SIPRI Yearbook on Armament and Disarmament, Oxford: Oxford University Press (anual).

STEGER, M., Globalization: A Very Short Introduction, Oxford: Oxford University Press, 2003.

VIOTTI, P.R. i KAUPPI, M.V., International Relation and World Politics. Security, Economy, Identity, New Jersey: Prentice Hall, 1997

VIOTTI, P.R. i KAUPPI, M.V., International Relations Theory. Realism, Pluralism, Globalism, and Beyond, Boston: Allyn and Bacon, 1999 [3ª edició]

WALZER, M., Guerras justas e injustas. Unrazonamiento moral con ejemplos históricos, Barcelona: Paidós, 2001.

WHITE, B., LITTLE, R. i SMITH, M. (eds.), Issues in World Politics, Palgrave Macmillan, 2001 (Second Edition - Revised, Expanded and Updated)

ZALDÍVAR, C.A., Variaciones sobre un mundo encambio, Madrid: Alianza, 1996.

ZORGBIBE, Ch., Historia de las Relaciones Internacionales (2 vols), Madrid: Alianza, 1997.

Revistes i Anuaris

- **Afers Internacionals (CIDOB)**
- **Alerta 20...! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)**
- **Anuario 20... de Procesos de Paz (Escola de Cultura de Pau de la UAB)**
- **Anuario CEIPAZ, edición anual**
- **Anuario Internacional CIDOB edición anual**
- **Cooperation and Conflict**
- **El estado del mundo, Madrid: Ed. Akal, edición anual.**
- **European Journal of International Relations (UK)**
- **Foreign Affairs (USA)**
- **Foreign Affairs Latinoamérica (Méxic)**
- **Foreign Policy - Edición Española (Espanya)**
- **International Affairs (UK)**
- **International Organization (USA)**
- **International Security (USA)**
- **International Studies Quarterly**
- **Keesing's World New Archives (www.keesings.com)**
- **Le Monde Diplomatique (França-Espanya)**

- Política Exterior (Espanya)
- Revista Electrónica d'Estudis internacionals (Espanya): <http://www.reei.org>
- Review of International Studies (UK)
- Third World Quarterly (UK)
- La Vanguardia Dossier (Espanya)
- World Politics (USA)
- The World Today (UK)

Pàgines web

- Amnistia Internacional: <http://www.a-i.es/>
- Asociación Española de Ciencia política: enlaces útiles con universidades de todo el mundo: <http://www.aecpa.es/>
- Banc Mundial: <http://www.bancomundial.org/>
- Centro de Investigación sobre la Paz: <http://www.cip.fuhem.es/>
- Centro de educación e investigación para la paz www.ceipaz.org
- CIDOB: <http://www.cidob.es>
- Escola de Cultura de Pau (UAB): <http://www.pangea.org/unescopau/>
- European Council on Foreign Relations: <http://www.ecfr.eu/>
- FIRST (Facts on International Relations and Security Trends) - <http://first.sipri.org/>
- Fons Monetari Internacional: <http://www.imf.org/external/spa/index.htm>
- Foreign Affairs - <http://www.foreignaffairs.org/>
- Foreign Affairs Latinoamérica - <http://fal.itam.mx/FAE/>
- Foreign Policy - Edición Española - <http://www.fp-es.org>
- Heidelberg Institute of International Conflict Research (HIK) - <http://www.hiik.de/en/index.htm>
- Historiasiglo20.org - <http://www.historiasiglo20.org>
- Human Rights Watch, web sobre sobre derechos humanos: <http://www.hrw.org/>
- Institut for War and Peace Reporting: <http://www.iwpr.net/>
- International Affairs Resources (www virtual library) - <http://www.etown.edu/vl/>
- International Relations and Security Network - <http://www.isn.ethz.ch/>
- Le Monde Diplomatique: <http://www.monde-diplomatique.fr/>
- Naciones Unidas: <http://www.un.org/spanish>
- Observatori de Política Exterior Europea de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE): <http://www.iuee.eu>
- Open Democracy: <http://www.opendemocracy.com/home/index.jsp>

- Organització per la Cooperació Econòmica i el Desenvolupament (OECD): <http://www.oecd.org>
- Organización para la Seguridad y la Cooperación en Europa. <http://www.osce.org/>
- OTAN: <http://www.nato.int/home.htm>
- Política internacional a Internet: <http://www.diplomaticnet.com/es/>
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI): <http://www.sipri.org/>
- The Swedish Institute of International Affairs - <http://www.ui.se/>
- Unió Europea: <http://europa.eu/>